

Motion till riksdagen

1989/90:N327

av Per-Ola Eriksson och Roland Sundgren (c, s)

Åtgärder för att främja Kooperation och samverkan

I en tid med allt snabbare förändringar av ekonomiska, tekniska och sociala förhållanden med ökande risker för sårbarhet, främlingskap och anonymitet kan Kooperationen få en allt större betydelse. Nödvändigheten av en stabil ekonomisk utveckling med rättvis fördelning av resurser mellan människor, hushåll och regioner kan ge den kooperativa idén en central funktion.

Kooperationens erfarenhet av demokratisk styrning av ekonomisk verksamhet kan ge värdefulla bidrag till utvecklingen av ökad ekonomisk demokrati i näringsliv och samhälle. Dessutom kan Kooperationen med sin uppbyggnad utgöra alternativ till den traditionella motsättningen mellan arbete och kapital.

Den snabba strukturomvandlingen ställer ökade krav på flexibilitet, anpassningsförmåga och stabilitet. Det gäller inte bara i näringslivet utan även i samhällsekonomin i stort. Detta ställer i sin tur ökade krav på demokratisering och decentralisering av näringsliv och samhälle. Det bör därför vara naturligt att lägga en god grund för ett livskraftigt kooperativt alternativ som ett komplement till privata och samhälleliga initiativ inom olika områden.

De grundläggande skälen till att vi vill understryka vikten av att främja kooperativ verksamhet är inte avgränsade till näringspolitiska eller branschspecifika skäl. Vi tror att den kooperativa idén med sin utgångspunkt att engagera människorna till samverkan kan vara ett viktigt instrument för att bryta nya vägar inom blandekonomin.

De sektorer som Kooperationen historiskt haft den största betydelsen för är detaljhandeln, försäkrings-, olje-, bostads- och fritidsbranscher samt inom jord- och skogsbrukssektorn. Det finns också goda förutsättningar för ny kooperativ verksamhet inom andra områden.

Intresset för kooperativ verksamhet har ökat inom områden som tidigare inte varit aktuella för denna form. Framst gäller det inom den arbetskooperativa företagsformen inom småindustri. ● också inom verksamheter som normalt inte hänförs till näringsverksamhet har det kooperativa alternativet fått ökad aktualitet. Det gäller t.ex. daghemsverksamhet. Även inom den privata tjänstesektorn finns goda förutsättningar för ny kooperativ verksamhet samt inom service- och konsumentvaruproduktion i synnerhet om den avser lokal eller regional konsumtion.

Arbetskooperativa företag

De arbetskooperativa företagen är intressanta eftersom de ger de anställda och verksamma ett ägarinflytande som byggs upp lokalt. Mot bakgrund av den ekonomiska situationen i samhället kan de arbetskooperativa företagen vid sidan om de privata småföretagen bidra till en stabilisering och mindre sårbar ekonomi.

De arbetskooperativa företagen utgör en viktig väg för att öka och bredda demokratin i näringslivet. De största problemen i denna typ av företag har emellertid visat sig vara kapitalanskaffningen i initialskedet. Det är därför nödvändigt att finna former för att täcka det kapitalbehov som arbetskooperativa företag kan ha när det gäller investeringar och utveckling. När medlemmarnas egna insatser inte räcker till är det nödvändigt med en fungerande riskkapitalmarknad som även inrymmer de kooperativa företagen.

De regionala utvecklingsfonderna har till uppgift att bidra med riskkapitalförsörjning till främst de mindre företagen. Det är enligt vår uppfattning nödvändigt att även kooperativa företag kan erhålla hjälp via de regionala utvecklingsfonderna.

Internationaliseringen

Den ökande internationaliseringen av svenskt näringsliv kommer stegvis att förändra villkoren för industrin, småföretagsamheten och kan påverka den regionala utvecklingen. Mycket talar för att det i spåren av internationaliseringen följer en ökad koncentration inom näringslivet, vilket kan påverka den regionala utvecklingen i negativ riktning. Det finns en stor risk att perifera regioner inte tilldrar sig samma intresse från de multinationella storföretagen som expansiva och centralt belägna orter. I dessa sammanhang kan det därför genom Kooperation och samverkan mellan enskilda människor och företag skapas kraft för utveckling.

Det svenska näringslivet har de senaste åren präglats av en utveckling mot mycket stark ägarkoncentration, internationalisering och fortsatt strukturomvandling. I första hand är det inom industrin som denna process pågått. Ett stort antal företag, ofta familjeföretag, har köpts upp av större företag eller olika former av investmentbolag. Utmärkande för företagsköpen har varit att det ofta rört sig om stora affärer, exempelvis inom skogsindustrin, verkstadsindustrin och banksektorn.

Stora företagsförvärv och fusioner inom industri och banker leder till att det bildas nya och förstärkta maktsfärer inom näringslivet. Inom dessa maktsfärer kontrollerar ett begränsat antal personer och stora aktieägare över flera andra företag, viktiga produktionsresurser och anställda. Makten och ägandet koncentreras, vilket utifrån demokratiska utgångspunkter kan ifrågasättas.

Genom att utveckla Kooperation och kooperativa företag kan motviktskapas till de stora maktblocken inom industri och näringsliv. Stabila kooperativa företag behövs därför som balans till stora och multinationella företag.

Eftersom Kooperation bygger på samverkan mellan enskilda konsumenter, producenter eller juridiska personer behövs det en lagstiftning som ger stöd för sådan samverkan. Vi ser därför med oro på de förslag som övervägts inom den s.k. konkurrensutredningen om att lägga ett överordnat konkurrensrättsligt synsätt på Kooperationen och bara tillåta Kooperation i primärledet. Detta kan inte ske utan att den kooperativa grundidén förfelas.

Genom kooperativt samarbete skapas samma möjligheter att uppnå effektivitetsvinster och rationaliseringar som kan uppnås mellan företag som helt lagligt samverkar i en koncern. I det ena fallet sker samverkan öppet och genom demokratiska beslutsprocesser medan den i det andra fallet sker in-ternt och i kraft av aktieägarinflytande.

Om kooperativt samarbete inom ramen för en organisation försvåras, eller till och med förbjuds, samtidigt som samma samarbetseffekter på marknaden kan uppnås inom en koncern kommer de kooperativa företagens konkurrenskraft på marknaden att allvarligt försvagas.

Samverkan mellan olika kooperativa företag har idag en avgörande betydelse för den regionala utvecklingen i stora delar av landet. Om möjligheterna till samverkan mellan t.ex. lantbrukskooperativa eller konsumentkooperativa företag ointetgörs kommer detta att få negativa effekter för enskilda lantbrukare och konsumenter.

Utbildning i Kooperation

För att skapa ökade kunskaper om Kooperation och kooperativa principer är det nödvändigt att förstärka utbildningen. Vi tvingas konstatera att kunskaperna om Kooperation och samverkan ofta är begränsade inom utbildning och samhällsliv.

Lika viktigt som att lära ut aktiebolagens villkor är det att känna till föreningslagens regler om Kooperation och enskilda människors och företags samverkan. Redan på grundskolans högstadium och i gymnasieutbildningen är det nödvändigt att ge kunskap om Kooperation. Bättre utbildningsmöjligheter om Kooperation och kooperativa principer bör ingå som en viktig del i ett åtgärdsprogram för att främja Kooperation.

Forskning om kooperativ verksamhet

Ett viktigt led i att stärka Kooperationens roll i samhället är satsningar på forskning kring Kooperation och de kooperativa idéerna.

För Kooperationens framtida utveckling utgör forskningen en avgörande strategisk resurs. Det är därför utomordentligt viktigt att bygga upp en kontinuerlig och allsidig Kooperationsforskning. De senaste årens erfarenheter, utveckling och debatter ställer utom allt tvivel att en stadig kooperativ kunskapsbas är helt nödvändig.

Det är angeläget att forskningen anknyter till den aktuella utvecklingen både inom den nya och den etablerade Kooperationen. Det finns flera områden där forskning och utveckling skulle kunna kopplas samman på ett fruktbart sätt. Exempel är skolkooperativen och de kooperativa daghemmen samt Kooperativa institutets och LRF:s ungdomskooperativa projekt.

För att kunna stimulera forskningen kring Kooperation är det nödvändigt med god tillgång på kooperationsforskningstjänster. Målsättningen måste vara att åstadkomma flera högre akademiska tjänster vid högskolorna med kooperativ inriktning och att sprida forskningsinsatserna ämnesmässigt och geografiskt.

Riksdagen kommer under 1990 att besluta om inriktningen av forsknings- och utvecklingsarbete under de närmaste åren.

Mot. 1989/90
N327

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Kooperation och åtgärder för att främja samverkan och kooperativa företag.

Stockholm den 25 januari 1990

Per-Ola Eriksson (c)

Roland Sundgren (s)

